Relationer mellem Plougstrup og Gørding

Af Magne Juhl

I artiklen om Varhogård af Ejler Nielsen i Lokal-årbogen i 1985 nævnes om Ingeborg Madsen, som kom fra Plougstrup og blev gift med Severin Ventzelsen, at hendes familie vistnok stammer fra Nielsbygård i Føvling sogn. Det er ikke helt korrekt, og da det viser sig, at hendes familie på flere måder blev knyttet til familien på Varho og Gørding Mølle, skal nogle af trådene her søges udredt.

For at kunne bevare overblikket opstilles oplysningerne fra folketællingslister samt en skematisk oversigt over beboere i Gørding Mølle først i 1800-tallet.

Folketælling i tidsrummet af interesse her fandt sted i 1801 og 1834. Fra 1801 skal kun nævnes 1. familie fra Plougstrup i Jernved sogn, nemlig beboerne i Søndergård, der var den største gård der:

Mads Hermansen, husbond	39 år, begge i 1. ægteskab
Abelone Lauritsdatter	29 år
Herman Madsen	10 år, deres børn
Ingeborg Madsdatter	8 år " "
Hanne Kirstine Madsdatter	6 år " "
Laurits Madsen	4 år " "
Mads Madsen	1 år " "

Foruden de her nævnte 5 børn fik Mads og Abelone i hvert fald yderligere 3 børn: Ane, Karen og Marianne (1).

Før statsbankerotten i 1813 og den efterfølgende landbrugskrise havde Mads og Abelone været velstående folk. Det fortælles (2), at Abelone mistede sit syn ved at tælle alle de penge, Mads fik ind ved handel med stude. Men velstanden svandt, og i 1824 blev gården solgt på tvangsauktion, men blev dog i familien, idet svigersønnen Peder Jensen (født 1780 i Villebøl, Kalvslund sogn og død 1857 i Plougstrup), som også havde drevet handel, købte den. Han var i 1821 blevet gift med Johanne Christine Madsdatter (i folketællingen kaldet Hanne Kirstine, død 1860 i Plougstrup).

Mads og Abelone flyttede til Jernvedlund, hvor sønnen Mads Madsen var gårdmand, og de er her på aftægt ved folketællingen i 1834:

Mads Madsen	34 år, gift, gårdmand
Sidsel Marie Madsdatter	37 år, gift, hans kone
Mads Herman Madsen	7 år, deres børn
Abelone Kirstine Madsdatter	5 år, " "
Karen Madsdatter	1 år, " "
Karen Marie Mikkelsdatter	13 år, " " (hendes barn)
Mads Hermansen	72 år, gift, aftægtsmand
Abelone Lauridsdatter	62 år, gift, hans kone

Det gik altså økonomisk skidt for Mads og Abelone, men af det følgende skal vi se, at børnene klarede sig udmærket, og det gjorde de måske specielt i kraft af deres giftermål. Tre blev gift med en enke eller enkemand, og én fik en kone med et barn, uden at denne kone på noget sted i kirkebogen er omtalt som fruentimmer, hvilket ellers er sædvane for piger med barn født uden for ægteskab.

Den ældste søn Herman Madsen blev i 1818 gift med den 44-årige enke på Nielsbygård i Føvling sogn Johanne Hansdatter, der døde i 1831, uden at de synes at have fået fælles børn. Han giftede sig atter med Marie Kirstine Jørgensen. Dette er al forbindelsen til Nielsbygård, og herom skal kun yderligere nævnes, at Herman Madsen på Nielsbygård også drev vandmølle. Ved de mange barnedåb i Gørding, hvor han stod fadder, blev han omtalt som møller i Nielsbygård. Fra samme vandmølle går der andre tråde via Vejen vandmølle til Gørding vandmølle, men det var før Herman Madsens tid (3).

Ingeborg Madsdatter, den ældste datter fra Søndergård, var allerede i 1816 blevet gift med enkemanden Severin Venzelsen på Varho i Gørding Sogn, og ved folketællingen i 1834, så deres familie således ud:

Severin Wentzelsen	51 år, gift, gårdmand
Ingeborg Madsen	41 år, gift, hans kone
Wentzel Severinsen	17 år, deres børn
Mads Hermansen Severinsen	16 år, " "
Georg Adolph Geising Severinsen	14 år, " "
Marie Severinsen	12 år, " "
Hans Severinsen	9 år, " "
Enevold Severinsen	7 år, " "
Søren Warthoe Severinsen	3 år, " "
Ellen Marie Johannissen	16 år, tjenestepige

Vi ser, at ud over at opkalde sønnerne efter bedstefædrene Wentzel Severinsen og Mads Hermansen er en søn opkaldt efter Georg Adolph Geising, der var møller i Gørding og fasteren Maren Ventzelsdatters første mand. Børnenes skæbne blev nævnt i årbogen i 1985 og skal ikke uddybes her. Dog kan tilføjes, at sønnen Enevold Severinsen i 1853 ved giftermål med enken på Gørdinglund blev ejer af denne gård.

Børn af Georg Adolph Geissing og Maren Ventzelsdatter blev senere Laust Madsens stedbørn, og det samme var tilfældet med børn af Maren Ventzeldatter og hendes 2. mand Hans Lorentzen Jacobsen, der kom fra Vejen Mølle. De blev gift 26.7.1817, idet Georg Adolph Geising var død 15.1.1817. Maren døde i 1824 (datoen er uoplyst og dødsfaldet kun omtalt i kirkebogens jævnførelsesregister). Allerede samme år kom der en ny møllerkone i Gørding, idet Hans Lorentzen Jacobsen den 12.6.1824 i Holsted blev gift med den 23-årige bondepige Karen Thuesdatter fra Gørklint, med hvem han fik to børn, før han 15.7.1828 døde. Nævnte Karen Thuesdatter er ikke den samme, som omtales i artiklen »Geistlig debat om et degneoffer i 1817« (4).

I 1829 blev Laust Madsen, der er sønnen fra Søndergård i Plougstrup, der i folketællingen blev kaldt Laurids, efter bryllup den 2.5.1829 med enken Karen Thuesdatter møller i Gørding, og herefter var det slut med de hyppige giftermål i Gørding Mølle, idet han først døde som aftægtsmand i møllen som 65-årig i 1865, og Karen Thuesdatter døde som 83-årig i 1884.

De skiftende møllere og møllerkoner er vist i skemaform:

A:
Hinrich Wernersen først gift med Dorthe Ebbesdatter, der døde 2.10.1810, hvor de begge var på aftægt. Han kaldtes aftægtsmøller. Hinrich Wernersen blev gift igen i 1819 med bondeenke Ane Jørgensdatter. Han var da 82 år og hun 66. Han døde i 1822.

B:
Georg Adolph Geising gift med Maren Ventzelsen. Han døde 15.1.1817, hvorefter hun blev gift 26.7.1817 med Hans Lorentzen Jacobsen. Hun døde i 1824.

C:
Hans Lorentzen gift med først Maren Ventzelsen og 12.6.1824 med Karen Thuesdatter fra Gørklint. Han døde 15.7.1828.

D:
Laust Madsen gift 2.5.1829 med enken Karen Thuesdatter. Han døde som aftægtsmand 29.6.1865 og hun 14.8.1884. De drev møllen til i hvert fald 1850 ifølge folketællingen det år.

E:
Hans Lorentsen Lauridsen gift med Maren Hansen. Han døde 5.4.1873, og enken blev 28.5.1875 gift med ungkarl og gårdejer Jens Peter Hansen af Brørup Sogn.

Folketællingen fra Gørding Mølle fra 1834 viser den brogede børneflok, og derudover nævner kirkebogen fra Gørding, at en brordatter til Karen Thuesdatter, Maren Hansen, som 9-årig i 1856 døde som plejedatter af møller Madsen i Gørding:

Gørding Mølle 1834:

Laust Madsen	37 år, gift, møller
Karen Thuesen	33 år, gift, hans kone
Jes Lorentzen Georgsen	22 år, ugift, snedker
Hans Christian Georgsen	18 år
Wentzel Hansen	13 år, deres stedbørn
Maren Hansen	9 år, (de to sidste vel
Kjersten Hansen	7 år, kun hans stedbørn)
Hans Lorentzen Lauridsen	2 år, deres fælles søn
Peder Nielsen Munk	60 år, gift, betjente ved møllen
Hans Wentzelsen	46 år, gift " " "
Peder Christiansen	28 år, ugifte tjenestefolk
Ane Marie Nielsen	23 år, " "
Birthe Madsen	21 år, " "

Også møllersvenden Peter Nielsen Munk var gift 2 gange med »møllerpiger«. Ved folketællingen i 1801 for Gørding Mølle nævnes han som værende gift med Gunner Hendriksen, datter af det daværende møllerpar Hendrick Wernersen og Dorthe Ebbesdatter. Munk druknede i Gørding Å i 1836, og i 1837 døde Louise Sørensen Geising, Peder Nielsen Munks enke.

Kirkebogen i Gørding nævner adskillige børnedødsfald i Gørding Mølle, hvor alle »ægteskabskombinationer« synes at være blevet ramt af sorg. Byens kirkesanger og skolelærer druknede 21.3.1830 i Gørding Å ved møllen, hvilket ikke direkte har noget med historien at gøre, men dødsfaldet kan ikke have undgået at påvirke dagligdagen i møllen.

Mads Madsen, 5. barn fra Søndergård i Plougstrup, fandt sig en kone i Varho, nemlig den 29-årige Sidsel Marie Madsdatter, der var datter af aftægtsmand i Varho Mads Hansen og hustru Karen Hansdatter, som ikke synes at have relation til Varhogård. Sidsel medbragte en datter Karen Marie Mikkels-

datter, hvis udlagte fader med kirkebogens tekst var »gaardbrugende enkes hjælpende søn« Mikkel Jeppesen af Kirkeby, Fardrup (Farup) sogn.

Ifølge slægtsbogen for Clausenfamilien fra Søndergård skulle Maren Madsdatter være konfirmeret i Gørding, hvilket ikke har kunnet genfindes. Til gengæld blev søsteren Ane Madsen konfirmeret i Gørding i 1819, hvor Severin og Ingeborg på Varho er nævnt som hendes husbond eller plejeforældre.

Familierne på Søndergård i Plougstrup, Varho og Gørding Mølle havde således mange relationer, som kan uddybes, hvis nogen får lyst dertil. Resultaterne her er kun baseret på oplysninger fra kirkebøger og folketællinger indsamlet ved arkivbesøg i Viborg, hvor oplysninger om Clausen- (her Madsen-) slægten var det primære.

Hvis ikke Gørding Mølles historie er skrevet, er her måske inspiration til at gå i gang.

Endelig viser historien, at det ikke kun var i præstegården, hvilket nok er mest kendt fra historien, at den nye mand overtog enken med embedet. Det skete også på møllerne og gårdene.

Litteratur:

1. Clausen-familien fra »Søndergaard« i Plougstrup. Slægtsregister over Ane Henriette og Peder Johansen Clausen's forfædre og efterkommere.
2. H. Jessen Hansen: *Plovstrup,* Ribe 1974.
3. Oluf Nielsen: *Malt Herred.* Genudgivet af Historisk Samfund for Ribe Amt, 1976. Se side 48.
4. Vald. Andersen: »Gejstlig debat om et degneoffer«. *Fra Ribe Amt,* 1965, side 300-305.

Magne Juhl, f. 1947 på Virkelyst i Jernved. Student i Kolding 1968 og lægevidenskabelig embedseksamen ved Aarhus Universitet 1975, licentiatgrad 1985. Fra 1988 overlæge i Viborg.
Adr.: Rævehøjen 2, 8800 Viborg.